

**Geregistreerd partnerschap in Nederland
Een verkennend onderzoek**

**Geregistreerd partnerschap in Nederland
Een verkennend onderzoek**

Opdrachtgever:

Ministerie van Justitie
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

Uitvoering:

Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR AMSTERDAM

Onderzoek en tekst:

Yvonne Scherf

Vormgeving:

Roel Heerema

Fotografie:

René Gerritsen

Coördinatie:

Bram van Dijk

Datum:

april 1999

Nota Bene:

Voorafgaand aan de voorliggende Nederlandse tekst is een Engelse versie van het rapport onder de titel 'Registered Partnership in the Netherlands' gepubliceerd.

In de Engelse versie is gebruik gemaakt van de voorlopige, ongecorrigeerde CBS-cijfers tot en met november 1998; in de Nederlandse versie van de voorlopige, gecorrigeerde CBS-cijfers over geheel 1998.

In de Engelse versie zijn de gegevens van de diepte-interviews niet verwerkt.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 Geregistreerd partnerschap en andere vormen van samenleven	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap	7
1.3 Sluiting en rechtsgevolgen van het geregistreerd partnerschap	7
1.4 Samenleven en samenlevingscontract	9
2 Het onderzoek	11
2.1 Onderzoeksvragen	11
2.2 Opzet en verloop van het onderzoek	11
2.3 Samenstelling van de steekproef	12
3 Onderzoeksresultaten	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Partnerschapsregistraties; landelijke gegevens	15
3.3 Wie zijn de geënquêteerden?	19
3.4 Karakteristieken van de relatie	21
3.5 Samenlevingscontract, partnerschap of huwelijk?	23
3.6 Waarom sluiten mensen een geregistreerd partnerschap?	26
3.7 Kennis over het geregistreerd partnerschap bij geregistreerden	29
3.8 Vormgeving van de zakelijke aspecten van de relatie	31
3.9 De rol van de buitenwereld	33
4 Samenvatting	35
5 Conclusies	39
6 Geciteerde literatuur	41
Bijlagen	
Bijlage 1 Tabellen: Persoonlijke kenmerken van de onderzoeksgroep	45
Bijlage 2 Tabellen: Relatie-kenmerken van de onderzoeksgroep	47
Bijlage 3 Tabellen: Samenleven, partnerschap of huwelijk?	49
Bijlage 4 Tabellen: Overwegingen bij een keuze	51
Bijlage 5 Tabellen: Kennis over het partnerschap	53
Bijlage 6 Samenstelling van de begeleidingscommissie	55

Inleiding

Voor u ligt de rapportage van een quick scan naar de werking van de wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap, die met ingang van 1 januari 1998 van kracht is geworden. Het onderzoek is in *opdracht* van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie uitgevoerd door onderzoeksbureau van Dijk, Van Soomeren en Partners B.V. te Amsterdam. Het onderzoek is ondersteund door een begeleidingscommissie.

De *vraagstelling* van deze quick scan viel in twee delen uiteen:

- inventariseren hoeveel partnerschapsregistraties zijn aangegaan, uitgesplitst naar samenstelling, naar sekse en naar leeftijd;
- nagaan welke redenen mensen hebben om te kiezen voor een geregistreerd partnerschap, en de consequenties van die keuze.

De *onderzoeksactiviteiten* bestonden uit een telefonische enquête naar de kenmerken, motivatie en ervaringen van mensen die een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan in het jaar 1998, en - aansluitend op de enquête - telefonische diepte-interviews met een aantal geënquêteerden. De onderzoeksactiviteiten zijn uitgevoerd tussen medio december 1998 en medio februari 1999.

Het *verslag* bestaat uit vijf hoofdstukken.

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de inhoud van de wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap, toegespitst op die elementen die later in het onderzoek naar voren komen.

Hoofdstuk 2 behandelt vraagstelling en opzet van het onderzoek.

Hoofdstuk 3 bevat de resultaten van het onderzoek. Naast een beknopt overzicht van het aantal registraties in 1998, en spreiding naar gemeentegrootte, worden de resultaten van een enquête onder 153 partnerschapsregistraties gepresenteerd. Op een aantal punten worden de enquête-resultaten aangevuld met gegevens uit de diepte-interviews.

In hoofdstuk 4 worden de onderzoeksresultaten samengevat.

Hoofdstuk 5 bevat de belangrijkste conclusies die uit het onderzoek getrokken kunnen worden.

In de tekst is onderscheid gemaakt tussen de gegevens uit de enquête en de gegevens uit de interviews door de interviewgegevens cursief te drukken.

Gezien de aard van het onderzoek -een quick scan onder 153 geregistreerde partnerschappen- gaat het om indicatieve gegevens en daarop gebaseerde (voorzichtige) veronderstellingen.

Of deze veronderstellingen representatief zijn voor alle partnerschapsregistratiehouders zou nader onderzoek moeten uitwijzen.

1 Geregistreerd partnerschap en andere vormen van samenleven

1.1 Inleiding

Met de introductie van het geregistreerd partnerschap zijn de mogelijkheden om vorm te geven aan een relatie aanzienlijk verruimd, zeker voor relaties tussen personen van gelijk geslacht.

De verschillende mogelijkheden, huwelijk, geregistreerd partnerschap en samenleving - de laatstgenoemde vorm al dan niet met een samenlevingscontract- worden hier niet uitgebreid behandeld. Er wordt alleen ingegaan op die elementen die van belang zijn in verband met het verslag van het onderzoek.

1.2 Wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap

Het geregistreerd partnerschap is geregeld in de 'Wet van 5 juli 1997 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemingsdaarin van bepalingen voor het geregistreerd partnerschap' [hierna kortheidshalve aangeduid als de Wet geregistreerd partnerschap].

Door deze wet, die met ingang van 1 januari 1998 van kracht werd, is aan Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, dat handelt over personen- en familierecht, de mogelijkheid tot het aangaan van een geregistreerd partnerschap toegevoegd. De tekst van de wet is door de vele verwijzingen nauw verweven met andere artikelen van Boek 1 BW en vormt geen op zichzelf staand geheel. Een reden waarom de tekst van de wetgeving niet als bijlage is opgenomen.

Als uitvloeisel van de Wet geregistreerd partnerschap bleek het noodzakelijk andere wetten met deze wet in overeenstemming te brengen. Dit resulteerde in de 'Wet van 17 december 1997 tot aanpassing van de wetgeving aan de invoering van het geregistreerd partnerschap in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (Aanpassingswet geregistreerd partnerschap)'. Deze Aanpassingswet is eveneens per 1 januari 1998 van kracht geworden.

Het geregistreerd partnerschap is net als het huwelijk een wettelijk geregelde samenlevingsvorm voor twee personen. Het geregistreerd partnerschap staat open voor personen die op dit moment geen huwelijk kunnen aangaan, omdat zij van gelijk geslacht zijn, én voor personen die dat wél kunnen, maar niet willen. Het aangaan van een geregistreerd partnerschap heeft zoveel mogelijk dezelfde gevolgen als het sluiten van een huwelijk. Uitzondering vormen met name de gevolgen met betrekking tot kinderen.

1.3 Sluiting en rechtsgevolgen van het geregistreerd partnerschap

Dat het geregistreerd partnerschap vrijwel gelijk is aan het huwelijk moge blijken uit onderstaand beknopt overzicht van de voorwaarden voor het aangaan ervan, de sluitingsformaliteiten, de beëindiging en de rechten en plichten voortvloeiend uit beide wettige samenlevingsvormen.

De *voorwaarden* voor het aangaan van een partnerschap zijn nagenoeg dezelfde als voor het sluiten van een huwelijk. Een verschil is dat niet-Nederlanders reeds een geldige verblijfstitel moeten hebben. Dit om 'schijnpartnerschappen' te voorkomen.

De *formaliteiten* bij het sluiten van een geregistreerd partnerschap zijn zo goed als gelijk aan die bij het sluiten van een huwelijk.

De *beëindiging* van een partnerschap kan in principe op dezelfde wijze als bij een huwelijk plaatsvinden. Anders dan bij het huwelijk echter bestaat daarnaast de mogelijkheid om -uitsluitend bij wederzijds goedvinden- het partnerschap buiten de rechter om te ontbinden door middel van een ontbindingsovereenkomst. Aansluitend op deze overeenkomst moet een verklaring van beëindiging, die ondertekend moet zijn door beide partners en een advocaat of notaris, bij de burgerlijke stand worden ingeschreven.

Ook de *rechten en plichten* voortvloeiend uit het aangaan van een geregistreerd partnerschap komen grotendeels overeen met die van het huwelijk.

De *vermogensrechtelijke* rechtsgevolgen van het aangaan en beëindigen van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap zijn gelijk.

- **zorg- en onderhoudsplicht**

Net als gehuwden zijn partners wederzijds verplicht om voor elkaar te zorgen en elkaar het nodige te verschaffen.

- **gemeenschap van goederen**

In beginsel zijn alle bezittingen en schulden gemeenschappelijk. Door bij een notaris huwelijks- of partnerschapsvoorwaarden te laten opstellen kan men van dit principe afwijken.

- **erfenis/nalatenschap**

De regels voor vererving, en voor het successierecht zijn dezelfde als bij het huwelijk.

- **pensioenrechten**

De regels zijn in principe dezelfde als bij een huwelijk. Wel kan het partnerschap voor een langstlevende geregistreerde partner soms lager uitvallen dan voor een langstlevende echtgeno(o)t(e).

- **rechtshandelingen**

Partners hebben voor bepaalde rechtshandelingen -bijvoorbeeld de verkoop van de woonruimte waarin men gezamenlijk woont- elkaars toestemming nodig.

- **alimentatieplicht**

Bij beëindiging van het geregistreerd partnerschap heeft de financieel draagkrachtige partner een alimentatieplicht ten opzichte van de ander die behoeftig is.

De *familierechtelijke* gevolgen die voortvloeien uit het aangaan van een geregistreerd partnerschap verschillen ten dele van die van het huwelijk. Net als bij een huwelijk ontstaat door het sluiten van een geregistreerd partnerschap aanverwantschap.

Huwelijk en partnerschap verschillen echter in gevolgen als het gaat om de geboorte van een kind. In een huwelijk ontstaan bij geboorte van een kind automatisch familierechtelijke betrekkingen tussen beide echtgenoten en het kind. Beide echtgenoten zijn ouder voor de wet.

In een geregistreerd partnerschap ontstaan bij een geboorte uitsluitend familierechtelijke betrekkingen tussen de moeder en het kind. Alleen de biologische moeder is ouder voor de wet; de partner is geen ouder. Tussen een kind en een niet-ouder die het kind (mede) opvoedt en verzorgt ontstaan door het aangaan van een geregistreerd partnerschap dus geen betrekkingen.

Wel kunnen ouder en niet-ouder (ongeacht de sekse) gezamenlijk gezag over een kind verzoeken aan de rechter. In dat geval ontstaan er rechten (bijvoorbeeld in de sfeer van successierecht), bevoegdheden (bijvoorbeeld ten aanzien van de opvoeding) en plichten (bijvoorbeeld in de vorm van zorg- en onderhoudsplicht), die ook na beëindiging van het gezamenlijk gezag kunnen voortduren. Als de niet-ouder een man is kan hij bovendien juridisch vader worden van het kind van zijn vrouwelijke partner; dit kan door erkenning of eventueel door adoptie of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap.

1.4 Samenleven en samenlevingscontract

Naast huwelijk en geregistreerd partnerschap kent de Nederlandse samenleving nog een derde mogelijkheid: het (ongehuwd/ongeregistreerd) samenleven.

Ook uit het feitelijk samenleven vloeien rechten en plichten voort. Het feitelijk samenleven kan bijvoorbeeld consequenties hebben voor het recht op uitkeringen in het kader van de sociale wetgeving.

Voor het successierecht ontstaat na vijf jaar een situatie die gelijk is aan het huwelijk of geregistreerd partnerschap. De meeste pensioenfondsen kennen voor ongehuwd samenlevenden een zogenaamd partnerpensioen. Samenlevenden kunnen onderling afspraken maken over zaken als pensioenen, onderhoud(splicht) en verdeling van gemeenschappelijk bezit. Indien zij hun afspraken op schrift zetten, wordt gesproken van een samenlevingscontract. Willen samenlevenden elkaar in erfrechtelijk opzicht bevoordelen, dan is het nodig testamenten te maken. De inhoud van een samenlevingscontract kan door de samenlevenden naar eigen wens worden bepaald. Uiteraard mogen de afspraken niet in strijd komen met de dwingende bepalingen van de wet, met de openbare orde en de goede zeden. Een samenlevingscontract heeft in beginsel alleen juridische gevolgen voor degenen die het contract sluiten, maar in een aantal gevallen wordt een samenlevingscontract door (overheids)instanties vereist als bewijs van samenleving.

2 Het onderzoek

2.1 Onderzoeksvragen

Het sluiten van een geregistreerd partnerschap is mogelijk met ingang van 1 januari 1998. Het geregistreerd partnerschap is in Nederland dus een betrekkelijk nieuw fenomeen, waarnaar nauwelijks onderzoek is gedaan. Over de toepassing van de wetgeving op dit gebied is weinig tot niets bekend, evenmin als over de mensen die een geregistreerd partnerschap aangaan. Dit onderzoek is bedoeld als een eerste aanzet tot beantwoording van een aantal basisvragen.

Leidraad in de opzet en uitvoering van het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen.

- In welke mate is in het jaar 1998 gebruik gemaakt van de Wet geregistreerd partnerschap; totaal aantal registraties per jaar/per maand; naar samenstelling (man/man, vrouw/vrouw, man/vrouw); naar leeftijdscategorieën?
- Hoe is de geografische spreiding van partnerschapsregistraties over Nederland?
- Welke zijn de karakteristieken van de mensen die in 1998 een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan: leeftijd, nationaliteit, religie, opleiding, inkomen?
- Welke zijn de karakteristieken van de relatie van de mensen die in 1998 een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan; relatieverleden, duur van de huidige relatie, samenstelling van de huidige leefeenheid?
- Welke zijn de beweegredenen om te kiezen voor het aangaan van een geregistreerd partnerschap, en hoe verhoudt die motivatie zich ten opzichte van mogelijke keuzes in de toekomst?
- Hoe is het onder diegenen die in 1998 een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan gesteld met de kennis van de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap?
- Hebben diegenen die in 1998 een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan mogelijke knelpunten gesignaleerd?

2.2 Opzet en verloop van het onderzoek

Uit een oogpunt van privacy is het onderzoek zodanig opgezet dat onderzoekers op geen enkele wijze kennis hoefden te nemen van de persoonlijke gegevens van partnerschapsgegevens in Nederland.

Door middel van een brief, ondertekend door de directeurs van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie en van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken is een beroep gedaan op alle gemeenten groter dan 20.000 inwoners om aan het onderzoek mee te werken. In totaal betrof het 222 gemeenten. In de eerste plaats is aan de gemeenten gevraagd om gegevens te verschaffen over de mate waarin binnen hun grenzen gebruik is gemaakt van de Wet geregistreerd partnerschap: aantallen sluitingen, aantallen en

samenstelling van de geregistreerde partnerschappen opgenomen in de Gemeentelijke Basis Administratie.

Deze gegevens zijn samen met globale cijfers verstrekt door het Centraal Bureau voor de Statistiek en met gegevens uit andere bronnen verwerkt tot een algemeen beeld van het gebruik, dat in 1998 gemaakt is van de Wet geregistreerd partnerschap (zie 3.2).

Tevens is de gemeenten verzocht om aan alle geregistreerde partners een mailing te verzenden, bestaande uit een korte uitleg van het onderzoek en een desgewenst te retourneren antwoordformulier waarin men kon verklaren deel te willen nemen aan het onderzoek. Men kon volstaan met het noemen van de sekse van beide partners en het telefoonnummer. Dezelfde mailing is uitgezet onder de afdelingen van het COC in Nederland, en onder privé-personen via de sneeuwbalmethode. Aan de hand van de geretourneerde antwoordformulieren is de steekproef samengesteld.

De tijd tussen de datum van aanschrijven (8 december 1998) en de sluitingsdatum voor de samenstelling van de steekproef voor de enquête (6 januari 1999) was zeer kort, en viel bovendien gedeeltelijk samen met een vakantieperiode. In dat licht bezien was de respons van zowel de gemeenten als de partnerschapsgegevens die aan het onderzoek wilden deelnemen zeer goed.

Het onderzoek bestond uit een telefonische enquête van 15-20 minuten, die is afgenomen door bureau Mediad te Rotterdam in de tweede week van 1999, en in aansluiting op de resultaten daarvan telefonische interviews van 30-45 minuten. In deze interviews is vooral gevraagd naar het gezamenlijk relatieverleden, de positie van kinderen in de relatie, de informatiebronnen over het geregistreerd partnerschap, de motivatie, de wijze waarop partnergegevens de relatie in zakelijk opzicht hebben vormgegeven, de wijze waarop partners de dag van de registratie hebben vormgegeven, de reacties van de omgeving, en eventuele veranderingen in het leven na de sluiting.

In het voorliggende verslag wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen enquête en interviews, en tussen geënquêteerden en geïnterviewden. De tekstgedeelten die betrekking hebben op de interviews worden cursief weergegeven.

2.3 Samenstelling van de steekproef

Van de 222 gemeenten die voor het onderzoek zijn aangeschreven, hebben 141 binnen de sluitingstermijn voor de samenstelling van de steekproef gereageerd; tezamen hebben zij ca. 1575 antwoordformulieren verzonden. Via de andere genoemde kanalen zijn ca. 175 formulieren verspreid. Dit betekent dat ca. 1750 antwoordformulieren onder partnerschapsgegevens zijn uitgezet.

Van deze 1750 formulieren werden 510 exemplaren op tijd voor de enquête retour ontvangen, waarvan 480 positief in die zin dat men aan het onderzoek wilde meewerken. Een derde van de 480 aanmeldingen is voor het onderzoek benaderd. In totaal hebben 153 partnerschappen in het onderzoek geparticipeerd, waarvan:

man/man-paren	51 paren
vrouw/vrouw-paren	51 paren
man/vrouw-paren	51 paren

De selectie van de deelnemers is als volgt tot stand gekomen. De 480 aanmeldingen zijn verdeeld naar de drie verschillende 'categorieën', die vervolgens zijn benaderd tot elk van de drie categorieën gevuld was (tot 51 partnerschappen). De term categorie wordt gebruikt als term voor het onderscheid in de samenstelling van de partnerschappen naar sekse:

man/man-, vrouw/vrouw- en man/vrouw-. Vijf procent van degenen die zijn gebeld waren bij eerste benadering niet bereikbaar. Een tweede benadering bleek niet nodig, omdat zich voldoende geregistreerden hadden aangemeld.

Voor de interviews is een selectie gemaakt uit die deelnemers aan de enquête, die zich bereid hadden verklaard om deel te nemen aan een vervolgonderzoek. Als selectiecriteria zijn hierbij onder meer gehanteerd de aanwezigheid van kinderen, en het aangegaan zijn van partnerschapsvoorwaarden. Het betrof acht man/man-paren; zes vrouw/vrouw-paren en zes man/vrouw-paren; gelijkelijk verdeeld over de leeftijdscategorieën ouder dan 40 en jonger dan 40 jaar.

Gezien het kleine aantal geregistreerden die in dit onderzoek zijn betrokken was van tevoren duidelijk dat niet kon worden voldaan aan de eisen voor representativiteit. Om een indicatief beeld van het verschijnsel geregistreerd partnerschap te verkrijgen is wel gelet op een evenwichtige opbouw van de onderzoeksgroep, met een redelijke spreiding qua leeftijd, godsdienst, opleiding en inkomen.

Gezien de omvang en aard van het onderzoek moeten de onderzoeksresultaten vooral gelezen worden als indicaties. Eventueel zijn deze resultaten te gebruiken voor een verder uit te werken vraagstelling voor nader onderzoek.

3 Onderzoeksresultaten

3.1 Inleiding

De basis van dit hoofdstuk wordt grotendeels gevormd door de kwantitatieve gegevens, verstrekt door de gemeenten, en door de antwoorden op de enquête onder 153 partnerschappen, gelijkelijk verdeeld over de drie categorieën partnerschapsgeregistreeerden.

Een aanzienlijk deel van het onderzoek behelst de vraag naar beweegredenen en motieven van mensen bij het maken van keuzes. Deze overwegingen zijn uiteraard subjectief geformuleerd; objectief bezien zijn ze wellicht zelfs onjuist. In het verslag worden de antwoorden van geënquêteerden\geïnterviewden zonder enig commentaar of correctie weergegeven.

Ter bevordering van de leesbaarheid zijn in de tekst bijna uitsluitend tabellen met absolute cijfers opgenomen. De tabellen met relatieve cijfers zijn te vinden in de bijlagen.

3.2 Partnerschapsregistraties: landelijke gegevens

Sluitingen

In Nederland werden in 1998 in totaal 4.556 geregistreerde partnerschappen gesloten.

Tabel 1 Geregistreerde partnerschappen gesloten in Nederland in 1998 (CBS-Kerncijfers; voorlopige, gecorrigeerde cijfers van april 1999)

man/man-partnerschappen	1.686	37%
vrouw/vrouw-partnerschappen	1.320	29%
man/vrouw-partnerschappen	1.550	34%
totaal	4.556	100%

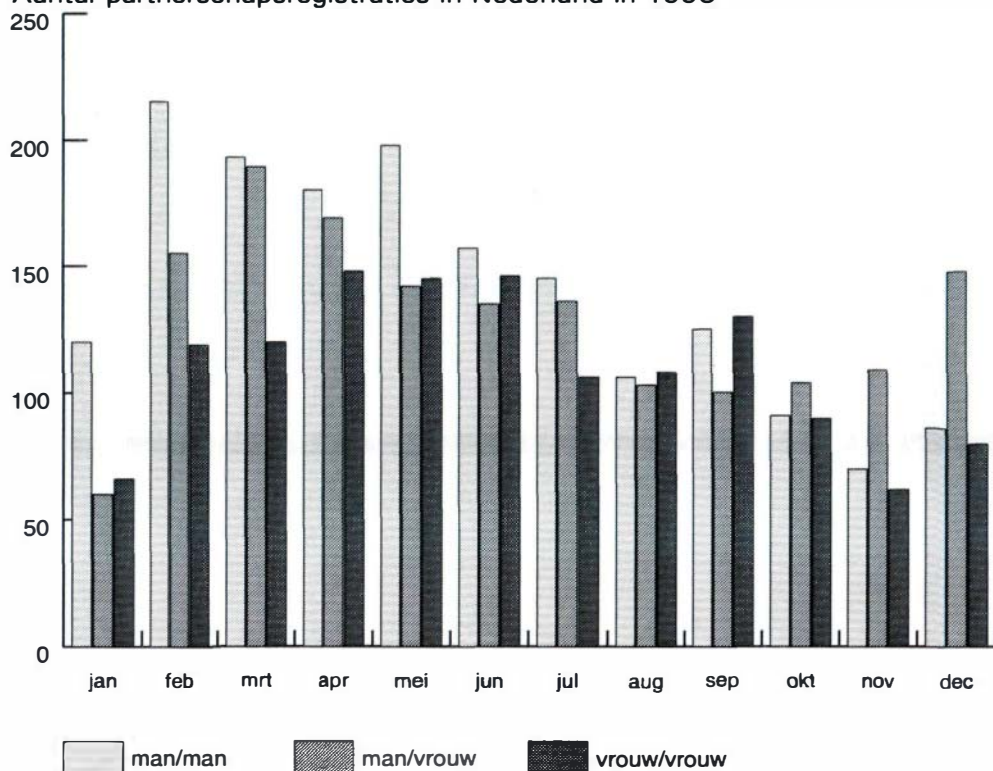
Uit deze cijfers kan geconcludeerd worden dat in 1998 het totaal aantal partnerschapsregistraties van partners van gelijk geslacht aanzienlijk groter (meer dan 3.000 registraties) is geweest dan het aantal van 1.700 registraties waarvan het ministerie bij de voorbereiding van wet uitging.

(Kamerstukken II 1995/96, 23761, nr.7, blz. 3)

Opvallend is daarnaast het onverwacht hoge aantal man/vrouw-paren dat van de mogelijkheid tot het registreren van een partnerschap gebruik maakt.

Onderstaand diagram brengt het verloop van het aantal sluitingen per maand per categorie in beeld.

Diagram 1 Aantal partnerschapsregistraties in Nederland in 1998

Men zou uit deze cijfers een neergaande lijn kunnen afleiden in het aantal partnerschappen dat wordt gesloten. Voor een dergelijke conclusie is het echter nog te vroeg. Immers, het is bekend dat in de wintermaanden aanzienlijk minder huwelijken worden gesloten, en het kan zeer wel zijn dat de sluiting van geregistreerde partnerschappen hetzelfde patroon volgt. Ook de vraag of deze cijfers over het eerste jaar een vertekend beeld geven, omdat sprake zou zijn van een 'inhaalvraag' van de kant van paren van gelijk geslacht die voorheen hun relatie niet konden vastleggen, valt aan de hand van de voorliggende gegevens niet te beantwoorden. Er kunnen evenmin conclusies getrokken worden over een mogelijk verschil in ontwikkeling van de sluitingen van geregistreerde partnerschappen van partners van gelijk en partners van verschillend geslacht.

In Amsterdam werden in 1998 in totaal 500 partnerschappen gesloten, met een verdeling over de categorieën die duidelijk afwijkt van het landelijk beeld.

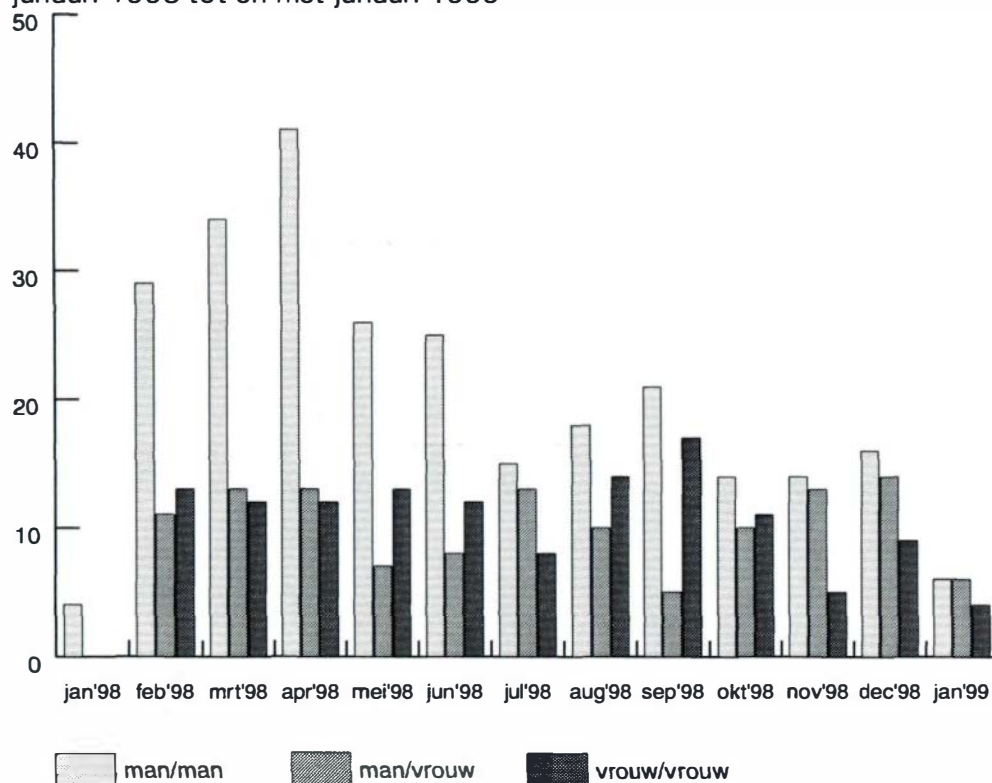
Tabel 2 Geregistreerde partnerschappen gesloten in Amsterdam in 1998 (O&S Amsterdam)

man/man-partnerschappen	257	51%
vrouw/vrouw-partnerschappen	126	25%
man/vrouw-partnerschappen	117	24%
totaal	500	100%

Gezien het grote aandeel man/man-partnerschappen moge het duidelijk zijn dat cijfers voor Amsterdam niet representatief zijn voor heel Nederland.

De cijfers over het verloop van de sluitingen per maand per categorie geven voor Amsterdam het volgende beeld.

Diagram 2 Aantal partnerschapsregistraties in Amsterdam januari 1998 tot en met januari 1999

In dit diagram zijn ook de cijfers van de maand januari 1999 verwerkt. In die maand zijn in Amsterdam 16 geregistreerde partnerschappen gesloten (zes man/man-, vier vrouw/vrouw- en zes man/vrouw-partnerschappen) Dat is weliswaar het laagste aantal sluitingen per maand sinds de invoering van het geregistreerd partnerschap, maar zoals eerder gesteld kunnen aan deze gegevens geen conclusies worden verbonden.

Geografische spreiding

De definitieve gegevens van het CBS over de geografische spreiding van geregistreerde partnerschappen over Nederland in het jaar 1998 kunnen niet verwacht worden voor medio 1999. De cijfers aangeleverd door de gemeenten in de aanloop naar de samenstelling van de steekproef voor de enquête geven echter wel een indicatie. De door hen opgegeven 2.092 registraties zijn als volgt verdeeld over de categorieën:

Tabel 3 Geregistreerde partnerschappen gesloten in Nederland in 1998: per categorie (op basis van cijfers verstrekt door 141 gemeenten)

man/man-partnerschappen	806	38%
vrouw/vrouw-partnerschappen	600	29%
man/vrouw-partnerschappen	686	33%
totaal	2.092	100%

Het wordt duidelijk dat het sluiten van een geregistreerd partnerschap niet naar evenredigheid over het land verdeeld is als men kijkt naar de verdeling van deze cijfers naar gemeentegrootte:

Tabel 4 Geregistreerd partnerschap per 10.000 inwoners naar gemeentegrootte (op basis van cijfers verstrekt door 141 gemeenten)

	20.000-50.000	50.000-100.000	> 100.000
man/man-partnerschappen	0,7	1,3	2,2
vrouw/vrouw-partnerschappen	0,7	1,1	1,3
man/vrouw-partnerschappen	0,9	1,0	1,3
totaal	2,3	3,4	4,8

Uit deze tabel kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- het aantal gesloten partnerschappen per 10.000 inwoners neemt toe naarmate de gemeente groter is;
- dit verband tussen gesloten partnerschappen en gemeentegrootte is het sterkst bij man/man-partnerschappen.

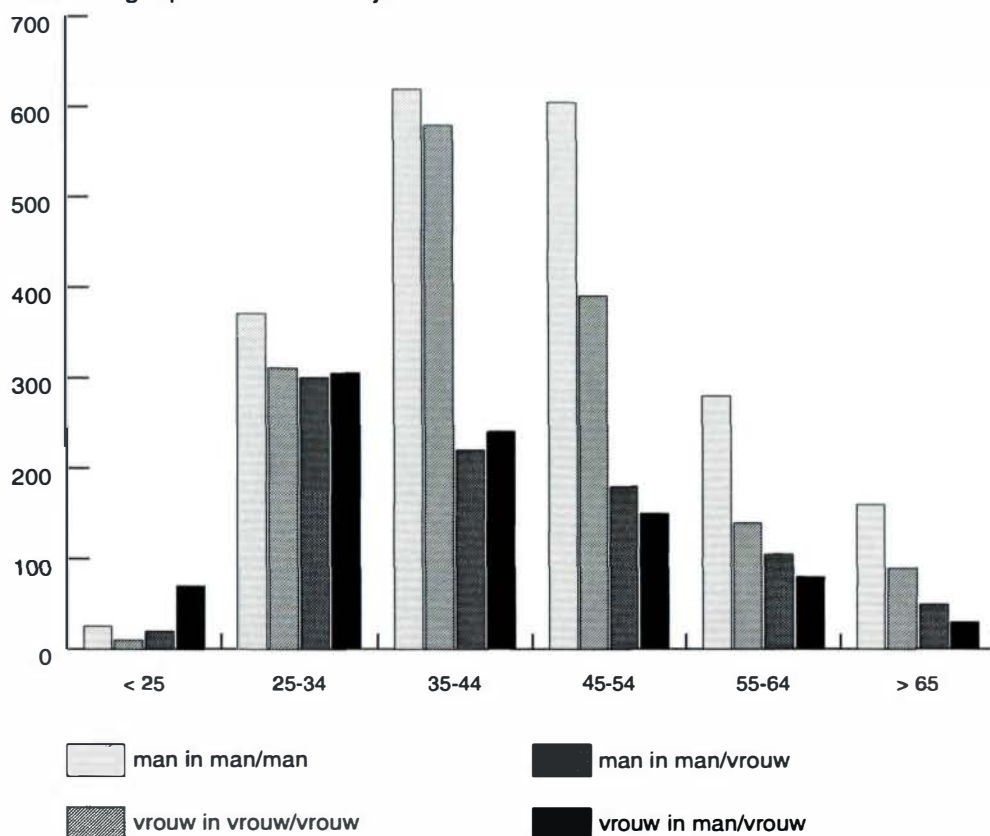
Deze conclusies sluiten aan bij de bevindingen van Harmsen/Latten met betrekking tot alle in de eerste helft van 1998 gesloten partnerschappen. Zij hebben berekend, dat de belangstelling voor het geregistreerd partnerschap in (zeer) stedelijke gebieden twee keer zo groot is als in niet-stedelijke gebieden, en dat dit fenomeen vooral veroorzaakt wordt door oververtegenwoordiging van partnerschapregistraties van paren van gelijk geslacht in de grote steden. Daartegenover zijn man/vrouw-paren gemeten naar stedelijkheid van de woongemeente gelijkmatig over het land verdeeld.

Leeftijd van partnergeregistreerden

Harmsen\Latten hebben berekend dat bij eerste huwelijkssluiting de gemiddelde leeftijd voor mannen 30 jaar en voor vrouwen 28 jaar is. De personen die in de eerste helft van 1998 betrokkenen waren bij partnerschappen tussen personen van gelijk geslacht bleken aanzienlijk ouder: mannen gemiddeld 45 jaar; vrouwen 43 jaar. Dit verschil heeft mogelijk te maken met een 'inhaalvraag' van paren van gelijk geslacht die niet eerder in de gelegenheid waren hun relatie vast te leggen, terwijl ze reeds langdurig samenleefden. Ook van de man/vrouw-partnerschappen was de gemiddelde leeftijd hoog: mannen 42 jaar; vrouwen 39 jaar.

Qua verdeling naar leeftijd ligt volgens Harmsen/Latten de nadruk bij geregistreerde partnerschappen van gelijk geslacht op de leeftijdscategorie 35-54 jaar, en bij man/vrouw-partnerschappen op de leeftijdscategorie 25-34 jaar.

Diagram 3 Aantal partnerschapsregistraties in Nederland in de eerste 6 maanden van 1998 uitgesplitst naar leeftijd

In de brief die ten behoeve van het onderzoek gezonden werd aan de Nederlandse gemeenten is gevraagd om gegevens te verschaffen over de leeftijd van partnergeregistreerden in hun gemeenten. De aangeleverde gegevens bleken echter te zeer uiteen te lopen om in de resultaten van dit onderzoek verwerkt te kunnen worden.

3.3 Wie zijn de geënquêteerden?

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 1].

Aantallen en sekse

In het onderzoek zijn in totaal 153 partnerschappen betrokken, verdeeld in de volgende categorieën:

man/man-paren : 51

vrouw/vrouw-paren : 51

man/vrouw-paren : 51

Dit betekent 306 geregistreerden, verdeeld naar sekse:

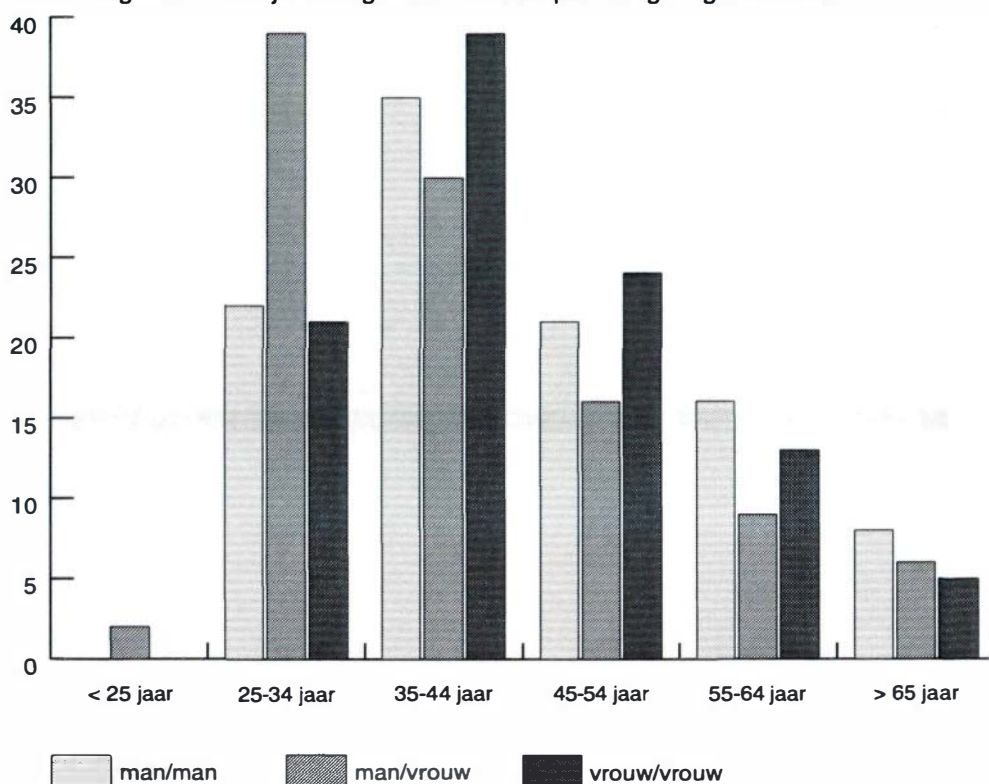
mannen : 153

vrouwen : 153

Leeftijd

De verdeling naar leeftijd ziet er als volgt uit:

Diagram 4 Verdeling naar leeftijd van geïnterviewde partnergeregistreerden

Net als in de eerdergenoemde conclusies van Harmsen\Latten over de eerste helft van 1998 ligt voor de partnerschappen van gelijk geslacht de nadruk op de leeftijd 35-54 jaar; bij de man/vrouw-partnerschappen ligt de nadruk nog sterker op de 25-34-jarigen. Het aantal 35-44-jarigen in de enquête ligt echter hoger. In de man/vrouw-partnerschappen ligt de nadruk daardoor op de leeftijd van 25-44 jaar.

Nationaliteit

De meeste partnergeregistreerden hebben de Nederlandse nationaliteit, in totaal 298 van de 306 betrokkenen. Slechts twee personen hebben een nationaliteit van landen die niet tot de Europese Unie behoren.

Woonplaats

In het onderzoek zijn ook inwoners uit gemeenten met minder dan 20.000 inwoners betrokken. De grote steden hebben maar zeer ten dele aan het onderzoek bijgedragen. Vertekening door oververtegenwoordiging van de grote stad is dan ook niet waarschijnlijk.

Godsdienst

Circa 60% van de ondervraagden geeft aan geen godsdienst te hebben. Beduidend meer dan de Nederlandse bevolking in het algemeen (40% 1996 CBS). Overigens geven slechts acht paren aan dat het geloof enige rol gespeeld heeft bij het besluit een geregistreerd partnerschap aan te gaan. Als punten van betekenis voeren deze paren aan: zorgplicht (vijf maal), de kerkdienst na de registratie (drie maal) en de erkenning door de [kerkelijke] gemeenschap (eenmaal).

Opleiding

Het overgrote deel van de ondervraagden heeft een opleiding hoger dan het basisonderwijs. Voor alle drie categorieën geldt dat het percentage met een HBO- of wetenschappelijke opleiding hoger ligt dan bij de Nederlandse bevolking in het algemeen

Inkomenspositie

Qua inkomenspositie behoort ca. 90% van de ondervraagden tot de categorie van de 'tweeverdieners'; man/man-partnerschappen 96%; vrouw/vrouw-partnerschappen 84%; man/vrouw-partnerschappen 86%. Dat is aanzienlijk hoger dan in Nederland in het algemeen. Eind 1996 bestonden de 6.6 miljoen huishoudens voor ruim 3.3 miljoen uit paren. Hier van behoorden ruim 2.3 miljoen tot de tweeverdieners. Dat is ca. 70% van alle paren.

Gemiddeld lag het besteedbaar inkomen in huishoudens van tweeverdieners in 1996 bijna twaalfduizend gulden boven dat in huishoudens van eenverdieners.

Samenvattend

De in het onderzoek betrokkenen onderscheiden zich van de Nederlandse bevolking in die zin, dat zij minder godsdienstig zijn, en hoger opgeleid. Daarnaast hebben zij een betere inkomenspositie. Er is echter geen reden om te veronderstellen dat zij niet representatief zijn voor de groep partner-geregistreerden.

Qua leeftijd ligt bij partnerschappen van gelijk geslacht de nadruk op de leeftijdscategorie 35-54 jaar, bij man/vrouw-partnerschappen op de leeftijdscategorie 25-44-jarigen

3.4 Karakteristieken van de relatie

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 2]

Relatieverleden

Van alle partners heeft bijna de helft niet eerder met een ander samengeleefd én is ook niet gehuwd geweest. Er bestaan wel duidelijke verschillen tussen de categorieën. Voor man/man-relaties ligt het percentage op 60%, voor man/vrouw-relaties op 50%; voor vrouw/vrouw-relaties op 35 %.

Gemiddeld is iets minder dan een derde van de geregistreerde partners eerder gehuwd geweest. In man/man-relaties ligt het percentage opvallend lager dan het gemiddelde: minder dan 20 %.

Deze cijfers vertonen overeenkomst met de verhoudingen die door Harmen/Latten worden genoemd met betrekking tot alle in de eerste helft van 1998 gesloten partnerschappen. Zij hebben berekend, dat driekwart van de paren van gelijk geslacht en de helft van de man/vrouw-paren niet eerder gehuwd zijn geweest.

De duur van de huidige relatie

Partners blijken elkaar geruime tijd kennen. In 96% van de gevallen langer dan 2 jaar. In 2/3 van de gevallen langer dan 5 jaar. In 40% van de gevallen langer dan 10 jaar. Opvallend is dat van de man/man-partnerschappen meer dan een kwart langer dan 20 jaar een relatie met elkaar heeft.

Samenwonen: ja en hoe

Bijna alle geënquêteerde paren (149) wonen samen op één adres. Vier wonen en woonden apart. Alle man/man-paren wonen samen. Van de vrouw/vrouw-paren wonen er twee apart, in verschillende gemeenten. Van de man/vrouw-paren wonen er twee apart.

Het grootste deel van de geënquêteerden (meer dan 85%) leefde reeds samen op het moment dat zij een partnerschap sloten. Er is in dit opzicht echter een verschil tussen man/vrouw-paren (75%) en paren van gelijk geslacht: bij vrouw/vrouw-relaties precies 90%; bij man/man-relaties zelfs 94%.

In de interviews is gevraagd naar de termijn waarbinnen partners na de kennismaking zijn gaan samenwonen. Opvallende uitkomst is dat alle paren van gelijk geslacht binnen een jaar na kennismaking samenwoonden; het overgrote deel zelfs binnen een half jaar. Bij de man/vrouw-paren was de kortste periode een jaar.

Gemiddeld had 40% van alle paren (61 paren) een samenlevingscontract gesloten. Opmerkelijk is in dit verband het verschil tussen man/vrouw-paren en paren van gelijk geslacht. Van de paren van gelijk geslacht had meer dan de helft een samenlevingscontract gesloten; man/man-relaties 55%, vrouwvrouw-relaties 49%. Voor man/vrouw-paren lag dit percentage op 16%.

De aanwezigheid van kinderen

Door 30% van de geregistreerde partnerschappen wordt in de enquête aangegeven dat kinderen deel uitmaken van de leefeenheid. Bij de man/vrouw-partnerschappen is dit de helft; bij man/man-paren 24%; bij vrouw/vrouw-paren 20%. Hierbij gaat het in ruim de helft van alle gevallen om kinderen uit een vroegere relatie. Bij de man/man-relaties gaat het in alle gevallen om kinderen uit een vroegere relatie.

Uit de interviews blijkt dat dit gegeven wellicht anders geïnterpreteerd moet worden, met name bij de paren van gelijk geslacht. Kinderen uit vroegere relaties maken in de meeste gevallen geen deel uit van de huidige leefeenheid, maar spelen wel - als punt van overweging - een belangrijke rol in de besluiten die worden genomen. De aanwezigheid van deze -al dan niet meerderjarige- kinderen bepaalt mede op welke wijze men vorm geeft aan de zakelijke aspecten van de relatie, met name in de testamenten.

In vijf van de zes geïnterviewde man/vrouw-relaties is sprake van minderjarige kinderen of vastomlijnde plannen tot het verwekken van kinderen. Waar reeds kinderen geboren zijn gaat het om kinderen van wie de biologische vaders het kind hebben erkend en gezamenlijk gezag hebben aangevraagd. Waar de kinderen nog geboren moeten worden denken de toekomstige ouders hetzelfde te zullen doen.

Vier van de zes geïnterviewde vrouw/vrouw-relaties heeft geen of reeds meerderjarige kinderen. Een paar heeft voor het recent geboren kind gezamenlijk gezag aangevraagd, en is voornemens dat ook te doen voor het nog geplande kind. Een ander paar dat "nog bezig is met k.i." volgt eenzelfde lijn.

De helft van de geïnterviewde man/man-paren heeft geen kinderen, en ambieert zulks ook niet. Bij de anderen, allen gescheiden met kinderen, gaat het om -bijna- meerderjarige kinderen. Geen van de man/man-relaties heeft inwonende kinderen.

Samenvattend

Voor bijna de helft van de partnergeregistreerden is dit partnerschap de eerste officiële verbintenis. Ongeveer een derde is gehuwd geweest (en gescheiden).

Partnergeregistreerden kennen elkaar reeds langere tijd; in twee derde van de gevallen langer dan vijf jaar.

Het grootste deel van de partners woonde reeds samen vòòrdat zij een geregistreerd partnerschap aangingen. In 40% van de gevallen had men daarbij een samenlevingscontract gesloten. Na de registratie woont bijna ieder paar samen.

Bij 30% van de partnerschapsregistraties zijn kinderen betrokken; voor een aanzienlijk deel zijn dit kinderen uit eerdere relaties. Betrokkenheid wil niet zeggen dat de kinderen bij de partnergeregistreerden wonen; meestal is dat niet het geval.

3.5 Samenlevingscontract, partnerschap of huwelijk?

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 3]

In deze paragraaf is het onderscheid tussen de verschillende categorieën niet alleen herkenbaar in de uitwerking van de antwoorden, maar ook in de vraagstelling. Immers, voor paren van gelijk geslacht staan van de drie mogelijkheden: huwelijk, geregistreerd partnerschap of samenlevingscontract, alleen de laatste twee open. En op paren van verschillend geslacht heeft toekomstige regelgeving tot openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht geen invloed.

Partnerschap of samenlevingscontract

In totaal zijn er 92 partnerschappen die -voorafgaand aan de partnerschapsregistratie- *niet* samenleefden met een samenlevingscontract. Bijna de helft van deze groep wordt gevormd door man/vrouw-paren (zie 3.4).

Aan deze 92 partnerschappen is de vraag gesteld of zij overwogen hebben om -in plaats van een partnerschap te registreren- een samenlevingscontract op te stellen. Dat bleek bij ca. 60% (54 paren) het geval te zijn.

Tabel 5 Vraag: Heeft u overwogen om in plaats van een geregistreerd partnerschap een samenlevingscontract te sluiten?

	totaal N = 92	m/m N = 23	v/v N = 26	m/v N = 43
wel overwogen	54	10	13	31
niet overwogen	38	13	13	12

Bij de uiteindelijke keuze voor een partnerschap blijken twee overwegingen veruit de belangrijkste. Enerzijds de beleving dat een partnerschap zwaarder weegt dan een samenlevingscontract. Anderzijds het argument dat het sluiten van een partnerschap goedkoper is, omdat men voor het sluiten hiervan niet naar de notaris hoeft. Een reden die vooral door man/vrouw-paren wordt aangedragen.

Tabel 6 Vraag: Waarom koos u ervoor om in plaats van een samenlevingscontract een geregistreerd partnerschap te sluiten?

	totaal N = 54	m/m N = 10	v/v N = 13	m/v N = 31
partnerschap weegt zwaarder	33	05	12	16
niet naar de notaris/goedkoper	18	02	01	15
betere financiële zekerheid	08	01	00	07
feestelijk karakter van een pgs	05	03	01	01
wonen niet samen	01	00	00	01
totaal	65	11	14	40

[meerdere antwoorden mogelijk]

In de interviews wordt met name door paren van gelijk geslacht benadrukt dat door hen de zekerheid van een geregistreerd partnerschap hoger gewaardeerd wordt dan het sluiten van een samenlevingscontract in combinatie met een testament. Regelmatig wordt als argument aangevoerd dat "in een samenlevingscontract niet alles geregeld wordt" en dat men het samenlevingscontract toch "te onzeker" vindt. Het feit dat de rechtsgevolgen van een geregistreerd partnerschap nagenoeg gelijk zijn aan die van het huwelijk is daarbij van groot belang. Dat maakt dat paren die in eerste instantie "niets van die heisa moesten hebben" er na enig beraad toch voor kiezen.

In een aantal gevallen " wil men graag de rechten en plichten van het burgerlijk huwelijk".

Partnerschap of huwelijk

Voor man/vrouw-partnerschappen staat naast het samenlevings(s)contract en het geregistreerd partnerschap ook het huwelijk als optie open. 23 van de 51 paren geven aan dat zij wel hebben overwogen om een huwelijk te sluiten. De redenen die zij aanvoeren voor hun uiteindelijke keuze voor een geregistreerd partnerschap zijn weergegeven in tabel 7.

Tabel 7 Vraag: Waarom koos u ervoor om in plaats van een huwelijk een geregistreerd partnerschap te sluiten?

afkeer van het huwelijk als traditioneel instituut	10
een geregistreerd partnerschap is minder bindend dan het huwelijk	05
de relatie tot (toekomstige) kinderen	04
een geregistreerd partnerschap is sneller geregeld	05
een huwelijk is te duur	02

[N = 23; meerdere antwoorden mogelijk]

Desgevraagd zeggen van deze 23 man/vrouw-paren 11 paren erover te denken om ter zijner tijd het partnerschap om te zetten in een huwelijk. Van alle man/vrouw-partnerschappen geven 38 paren aan dit niet van plan te zijn.

Diegenen die wel denken over omzetting voeren als redenen aan dat het huwelijk zwaarder gewicht heeft (6 maal), dat het partnerschap al van aanvang bedoeld was als een opstap naar een huwelijk (2 maal) en -zonder nadere invulling- kinderen (3 maal).

In de interviews geeft ieder van de ondervraagden een eigen invulling aan hun keuze.

Een 77-jarige katholieke man zegt uiteindelijk: "Trouwen doe je maar één keer; ik ben in 1949 al getrouwd, voor de kerk blijft dat staan".

Een jong stel registreert voorafgaand aan de uitzending van de man naar Joegoslavië nog snel een partnerschap, en zal komend najaar het eerder geplande huwelijk sluiten.

Voor de vrouw die graag wil trouwen met de man die geen huwelijk wil, is het geregistreerd partnerschap het hoogst haalbare.

Voor de mannen die principieel tegen het huwelijk zijn, tegen de romantiek en de feestelijke sfeer eromheen, is het geregistreerd partnerschap een uitkomst.

Een paar maakt de keuze voor geregistreerd partnerschap uit positieve overwegingen. Zij zien het geregistreerd partnerschap als een "geëmancipeerde, universele regeling, een regeling die we delen met paren van gelijk geslacht".

Afgezien van het jonge stel, voor wie het partnerschap al bij sluiting bedoeld was als 'tussendoortje', denkt geen van de geïnterviewden erover om hun geregistreerd partnerschap om te zetten in een huwelijk.

Partnerschap of homohuwelijk

Aan de paren van gelijk geslacht is in de enquête de vraag gesteld of zij een huwelijk in plaats van een partnerschap zouden hebben gesloten als de mogelijkheid daartoe had opengestaan. Meer dan 80% (86 van de 102 paren) zou in dat geval een huwelijk gesloten hebben.

Mocht in de toekomst het huwelijk ook voor paren van gelijk geslacht worden opengesteld, dan zegt een ruime meerderheid (62%; 63 paren) het partnerschap alsnog te willen omzetten in een huwelijk.

Van de 27 paren die geen aanleiding zien om hun partnerschap om te zetten in een huwelijk geven alle (11) man/man-paren en 13 van de vrouw/vrouw-paren als -pragmatisch- argument dat zij de noodzaak ervan niet inzien omdat toch al bereikt is wat zij willen. Drie vrouw/vrouw-paren geven aan dat zij het 'teveel gedoe' zouden vinden.

Aan de paren van gelijk geslacht die het partnerschap alsnog zouden willen omzetten in een huwelijk is gevraagd naar hun motivatie.

Tabel 8 Vraag: Waarom zou u uw geregistreerd partnerschap willen omzetten in een (homo) huwelijk?

	totaal	m/m	v/v
volledige gelijkwaardigheid	41	27	14
huwelijk heeft zwaarder gewicht	24	09	15
kinderen	04	00	04
weet niet	01	00	01
totaal	70	36	34

[meerdere antwoorden mogelijk]

Als redenen voor omzetting naar een (homo)-huwelijk worden argumenten aangevoerd die we eerder zijn tegengekomen: het zwaardere gewicht van het huwelijk, en -voor vrouw/vrouw-paren- kinderen. Maar ook een niet eerder genoemd argument, dat vooral door de man/man-relaties naar voren wordt gebracht: volledige gelijkwaardigheid.

Dat het argument van gelijkwaardigheid überhaupt een rol speelt in de beleving komt in een aantal interviews sterk naar voren.

Een vrouw uit een vrouw/vrouw-relatie zegt: "Je bent vanaf je 16e aan het knokken tegen van alles en nog wat, en dan krijg je na je 40e eindelijk erkenning. Het feit dat boven officiële papieren, bijvoorbeeld van de belastingdienst, opeens 'echtgeno(o)t(e) van ...' staat." Een andere vrouw uit een vrouw/vrouw-relatie laat weten: "Pas na de sluiting van mijn geregistreerd partnerschap ben ik me ervan bewust geworden hoe kwaad ik altijd geweest ben over het feit dat wij als lesbiennes niet konden trouwen." In de interviews zegt geen van de vrouw/vrouw-relaties volmondig "ja" op de vraag of men het geregistreerd partnerschap omzet naar een huwelijk, als dat wordt opengesteld. De vrouwen met kinderen of met kinderwens zeggen het partnerschap te zullen omzetten in een huwelijk omdat dat het beste is voor de kinderen. De overigen menen dat "alles al geregeld is" en dat "het feest al is geweest". "Wij wilden de rechten en plichten van het burgerlijk huwelijk en die hebben wij nu." Een aantal vrouwen betwijfelt of het homohuwelijk er ooit zal komen.

De meeste man/man-paren zeggen het geregistreerd partnerschap te zullen omzetten in een huwelijk, maar bij voorkeur wel "met een pennenstreek" en "zonder kosten".

Samenvattend

Men kan -voorzichtig- stellen, dat in de beleving het geregistreerd partnerschap zwaarder weegt dan een samenlevingscontract, en dat het huwelijk wordt gezien als een instituut met een zwaarder gewicht dan een geregistreerd partnerschap. Als de mogelijkheid daartoe had bestaan zou 80% van de paren van gelijk geslacht in plaats van een geregistreerd partnerschap een huwelijk hebben gesloten. En mocht in de toekomst het huwelijk worden opengesteld voor paren van gelijk geslacht dan kiest een ruime meerderheid van hen ervoor om het geregistreerd partnerschap alsnog om te zetten in een huwelijk. Openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht wordt gezien als symbool van volledige gelijkwaardigheid.

Opvallend zijn de antwoorden van verschillende man/vrouw-paren over het geregistreerd partnerschap. Het zou "goedkoper zijn dan een samenlevingscontract", vooral omdat men niet naar de notaris hoeft. In vergelijking met het huwelijk zou het "sneller te regelen" en zelfs "minder bindend" zijn. En in een aantal gevallen: het partnerschap als "een opstap naar het huwelijk".

3.6 Waaronder sluiten mensen een geregistreerd partnerschap?

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 4]

Financieel, emotioneel of allebei ?

Net iets meer dan de helft van de geënquêteerden (52 % ; 80 partnerschappen) is van mening dat bij hun besluit om een geregistreerd partnerschap aan te gaan financieel/praktische overwegingen een belangrijker rol speelden dan gevoelsmatige overwegingen.

Uitsplitsing naar de verschillende categorieën nuanceert dit beeld. Gevoelsmatige overwegingen wordt door ruim 60% van de vrouw/vrouw-paren als de belangrijkste genoemd. Man/vrouw-paren noemen voor meer dan 70% de financieel-praktische overwegingen als doorslaggevend. Helaas is niet te achterhalen of bij deze laatsten de man of de vrouw heeft geantwoord. Door man/man-paren worden financieel-praktische overwegingen even vaak doorslaggevend genoemd als gevoelsmatige overwegingen.

Overigens is het opvallend dat op de vragen naar gevoelsmatige overwegingen aanzienlijk meer antwoorden zijn gegeven (117 paren; 341 antwoorden) dan op de vragen naar financieel/praktische overwegingen (136 paren; 258 antwoorden).

De interviews geven eenzelfde beeld. Geïnterviewden geven duidelijk aan dat de zakelijke overwegingen bij het sluiten van een geregistreerd partnerschap de belangrijkste zijn.

Twee man/man-paren zien het sluiten van een geregistreerd partnerschap (mede) als een politiek statement: "Het is een doorbraak dat het kan, en daar willen wij aan meedoen". Voor een aantal man/man-paren is ook de vraag "Wie beslist als ik het niet meer kan in zaken van leven en dood" een motief voor het sluiten van een geregistreerd partnerschap. Een vraag die overigens ook een rol speelt bij overwegingen om een samenlevingscontract te sluiten.

Toch blijkt tijdens de gesprekken dat - ook al zijn ze voor het besluit tot het sluiten van een geregistreerd partnerschap wellicht van ondergeschikt belang - emotionele argumenten wel degelijk een rol spelen als het besluit eenmaal genomen is; vooral bij paren van gelijk geslacht. Dan blijkt de "nuchtere regeling voor nuchtere mensen" tot eigen verrassing iets minder nuchter. Soms komt die emotie op het moment van het "jawoord", soms zelfs pas na de sluiting.

Financieel-praktische overwegingen

Van de respondenten geven 17 paren (11%) aan geen enkele financieel/praktische overweging te hebben gehad. Het betreft vooral paren van gelijk geslacht. Daartegenover geeft de meerderheid meer dan één reden.

Genoemd worden -in afnemende volgorde- erfenis, pensioen, aanschaf gezamenlijk huis, medehuuderschap, financiële zekerheid en belastingtechnische overwegingen, en andere.

De belangrijkste redenen blijken voor alle drie categorieën de erfenis, het pensioen, en de aanschaf van het gezamenlijke huis te zijn.

Tabel 9 Belangrijkste financieel/praktische overwegingen bij het sluiten van een geregistreerd partnerschap

	totaal N = 153	m/m N = 51	v/v N = 51	m/v N = 51
erfenis	47	19	18	10
pensioen	33	11	10	11
aanschaf gezamenlijk huis	21	04	06	11
financiële zekerheid	09	02	03	04
kinderen	08	00	04	04
medehuuderschap	04	00	03	01
belastingtechnisch	04	01	00	03
eigen bedrijf	01	01	00	00
weet niet	09	06	00	03
geen financieel/praktische overwe- gingen	17	07	07	03

De antwoorden in de interviews bevestigen dit beeld. Men wil het voor elkaar goed regelen, vooral met het oog op overlijden van één van de betrokkenen.

In een aantal man/vrouw-relaties blijkt afkeer van het instituut huwelijk en alles wat daaraan verbonden wordt (romantiek, feestelijkheden) een belangrijke rol te spelen. Men wil echter wel de zakelijke regelingen van het huwelijk. De aanleiding om een en ander goed te regelen is in deze gevallen de geplande komst van een kind. Geregistreerd partnerschap wordt - ondanks de beperkingen in de relatie tot de kinderen - in deze gevallen als een goed alternatief voor het huwelijk gezien.

De financieel/praktische motivatie voor het besluit om een geregistreerd partnerschap te sluiten vertaalt zich ook in de wijze waarop men de dag van de sluiting invult. Naar de invulling van deze dag is uitsluitend in de interviews gevraagd. Anders dan de beelden in de media zouden doen vermoeden geven de geïnterviewden aan dat zij het sluiten van een geregistreerd partnerschap niet of heel sober hebben gevierd.

Slechts twee man/man- en twee vrouw/vrouw-paren hebben er een groot feest van gemaakt met vrienden en familie. De overigen "fietsen even langs en drinken koffie", "drinken een borrel met de getuigen" of vieren het "als een verjaardag". Een drietal maakt een vakantieisje van een paar dagen.

De getuigen worden veelal gezocht in de familiekring, een "vriend die toevallig vrij kan krijgen", of onder de ambtenaren die op dat moment aanwezig zijn op het gemeentehuis.

Gevoelsmatige overwegingen

Van de respondenten geeft ruim 20% (34 paren) aan geen enkele gevoelsmatige overweging te hebben gehad. Tweederde hiervan wordt gevormd door de man/vrouw-paren, die bovendien ook in totaliteit aanzienlijk minder gevoelsmatige overwegingen aandragen.

Erkenning naar elkaar scoort het hoogste in alle categorieën, maar met nadruk in de man/man- en vrouw/vrouw-relaties. Maatschappelijke erkenning komt op de tweede plaats en wordt ook door paren van gelijk geslacht genoemd. Ook de behoefte aan erkenning van woon-, werk- en sociale omgeving speelt vooral onder paren van gelijk geslacht, en daarbinnen het

sterkst onder mannen.

Het gewicht van de 'erkenning naar elkaar' wordt nog benadrukt als gevraagd wordt om de belangrijkste reden te selecteren.

Tabel 10 Belangrijkste gevoelsmatige overwegingen bij het sluiten van een geregistreerd partnerschap (absolute getallen)

	totaal N = 153	m/m N = 51	v/v N = 51	m/v N = 51
erkenning naar elkaar	96	34	38	24
alg. maatschappelijke erkenning	11	07	04	00
erkenning naar familie	04	02	01	01
erkenning naar woonomgeving	01	01	00	00
kinderen	03	00	02	01
leuk om gps aan te gaan	02	01	01	00
niet willen trouwen	02	nvt	nvt	02
geen gevoelsmatige overweging	34	06	05	23

In eerste instantie antwoorden de meeste geïnterviewden op de vraag of er in hun relatie iets veranderd is na het sluiten van het geregistreerd partnerschap dat er -afgezien van de praktisch/financiële aspecten- niets is veranderd.

In tweede instantie komen toch emoties boven tafel, zoals: "meer gevoel van zekerheid" of "meer gevoel van geborgenheid".

Een man uit een man/man-relatie verwoordt het als volgt: "Het gevoel dat iemand voor jou gekozen heeft, met alle consequenties van dien, geeft iets bijzonders."

Uiteindelijk meent een aanzienlijk deel dat men zich meer bewust is van elkaar, omdat men heeft moeten nadenken over een keuze.

Samenvattend

Meer dan de helft van de partnerschapsgeregistreerden zegt het partnerschap vooral te hebben gesloten om financieel/praktische redenen; bij man/vrouw-paren ligt dit percentage zelfs op 70%. De belangrijkste financieel/praktische overwegingen worden gevormd door de erfenis, het pensioen en de aanschaf van een huis.

Ruim 20% van de partnerschap-geregistreerden zegt geen enkele gevoelsmatige overweging bij het sluiten van het partnerschap te hebben gehad. Als het gaat om gevoelsmatige overwegingen is de belangrijkste de erkenning naar elkaar.

3.7 Kennis over het geregistreerd partnerschap bij geregistreerden

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 5]

Desgevraagd deelt 83% van de geënquêteerden mee dat zij zich mondeling of schriftelijk hebben laten voorlichten over de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap.

De toelichting die door de geïnterviewden over de voorlichting wordt gegeven geeft het volgende beeld.

De eerste informatie ontvangt men vooral door middel van de media (kranten, radio en tv, en bladen van sociale verzekeraars). Hetzij doordat men er zelf over leest of hoort, hetzij doordat men er door anderen die iets gelezen hebben op wordt geattendeerd. In het laatste kwartaal van 1997 maakt in een aantal gevallen een notaris paren van gelijk geslacht, die voor een andere aangelegenheid (hypotheekakte, samenlevingscontract) bij hem komen, attent op de wetgeving die van kracht gaat worden en op de mogelijkheden die dat hen kan bieden.

Nadere informatie wordt vooral betrokken vanuit drie bronnen:

- *overheidsbrochures en -folders*

Deze worden zonder meer positief beoordeeld.

- *gemeentehuis*

Over de daar verstrekte informatie is men zonder uitzondering tevreden.

- *notariaat*

Van de twintig geïnterviewde paren doen veertien paren een beroep op een notaris. Over de dienstverlening van de notaris is niet iedereen even tevreden. Hierbij moet wel in overweging worden genomen dat de bemoeienissen van het notariaat meestal bestaan uit het leveren van specifieke, vaktechnische informatie en advies, die misschien niet door iedereen direct op waarde geschat kunnen worden. Ook zeer tevreden klanten melden dat de details van sommige regelingen hen ontgaan zijn.

In de enquête antwoordt driekwart van alle geënquêteerden bevestigend op de vraag of men vooraf heeft overwogen wat de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap zouden zijn in geval (één van) beiden het partnerschap zou willen beëindigen.

Men zou op grond van dit antwoord, en het eerdergenoemde percentage van 83% dat zich heeft laten voorlichten mogen veronderstellen dat de kennis met betrekking tot het geregistreerd partnerschap onder de deelnemers aan het onderzoek redelijk zou zijn.

Gevraagd echter naar de rechtsgevolgen van het aangaan van een geregistreerd partnerschap kan eénderde van de geënquêteerden (52 paren) uit zichzelf geen enkel rechtsgevolg noemen; bij de vrouw/vrouw-paren is dit zelfs meer dan 40%. Daartegenover wordt door anderen meer dan één rechtsgevolg genoemd, vooral door man/vrouw-paren. Opvallend bij deze categorie is de nadruk op de zorgplicht [bedoeld wordt: onderhoudsplicht].

Genoemd worden -in afnemende volgorde- zorgplicht, gemeenschap van goederen, alimentatieplicht, gevolgen voor de erfenis, fiscale rechtsgevolgen, voogdijschap over de kinderen en pensioen.

Het beeld uit de enquête wordt door de interviews bevestigd. Tegenover de paren die er nauwelijks een gedachte aan gewijd hebben, staan anderen die de consequenties van hun keuze uitgebreid hebben besproken, en die - waar nodig- maatregelen hebben getroffen.

De antwoorden variëren van: "Ik weet dat er rechten en plichten zijn, alleen niet zo precies, maar we hebben de keuze voor elkaar toch al gemaakt en wij gaan niet uit elkaar", of: "Vandaag genieten wij, en morgen is een nieuwe dag en dan genieten wij weer", tot: " Wij hebben het diepgaand besproken en dit is wat wij wilden".

Bij de beantwoording wordt door een aantal paren aangevoerd dat men er weliswaar goed over nagedacht heeft, maar dat het feit dat men voor elkaar kiest en vast voornemens is om de rest van het leven met elkaar te delen, de meest doorslaggevende factor in het proces was.

Samenvattend

Meer dan 80% van de geënquêteerden zegt zich over de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap te hebben laten voorlichten.

Driekwart geeft aan te hebben nagedacht over de consequenties van eventuele beëindiging van het partnerschap.

De kennis over de gevolgen van het sluiten van een partnerschap blijkt echter niet groot; een derde van de geënquêteerden kan uit zichzelf geen enkel gevolg noemen. De gevolgen die genoemd worden zijn vooral: zorgplicht, gemeenschap van goederen, alimentatieplicht en gevolgen voor de erfenis.

3.8 Vormgeving van de zakelijke aspecten van de relatie

[Zie voor de tabellen bij deze paragraaf: Bijlage 6]

Tijdens de interviews is aan geïnterviewden is gevraagd te beschrijven op welke wijze men vòòr en nà het sluiten van een geregistreerd partnerschap vorm heeft gegeven aan de zakelijke aspecten van de relatie. Op deze vraag wordt zeer divers geantwoord.

Voor een deel van de geïnterviewden blijkt het een ingewikkelde materie waarover men zich laat voorlichten om vervolgens te besluiten conform advies. Daarna vergeet men de details en herinnert men zich nog slechts de intentie en de hoofdlijn. Bij een testament is dat bijvoorbeeld het "testament op de langstlevende". De rest is "te ingewikkeld om te reproduceren".

Daarentegen zegt een andere geïnterviewde: " ... we [komen] beiden uit een familie waar het normaal is dat je dit soort zaken goed regelt. Huwelijksvoorwaarden zijn normaal, en zelfs een voorwaarde, omdat anders niet vererfd wordt". Om vervolgens en detail de regelingen op te sommen.

In de enquête is uitsluitend gevraagd of men vòòr het sluiten van een geregistreerd partnerschap een samenlevingscontract had gesloten, en of men bij het sluiten van het partnerschap ook partnerschapsvoorwaarden heeft laten opstellen. In de enquête is níet gevraagd naar de eventuele aanwezigheid van een testament.

Vòòrdat men een geregistreerd partnerschap sluit leeft circa 40% van de geënquêteerden samen met een samenlevingscontract; voor de paren van gelijk geslacht is dit zelfs meer dan de helft (zie: 3.4; en Bijlage 2; tabel 2.4).

De vraag is welke veranderingen het sluiten van een geregistreerd partnerschap teweeg brengt in de vormgeving van de zakelijke aspecten van de relatie.

De helft van alle geënquêteerden (78 paren) zegt zich te hebben laten voorlichten over partnerschapsvoorwaarden. Van hen zijn 25 paren werkelijk overgegaan tot het opstellen van partnerschapsvoorwaarden. Dit betekent dat in totaal 16% van de geënquêteerde paren partnerschapsvoorwaarden hebben laten opstellen.

Een laag percentage als men bedenkt dat gemiddeld 40 % voor het geregistreerd partnerschap samenleeft met een samenlevingscontract. Dit percentage van 16% is ook laag als men het vergelijkt met het percentage huwelijken onder huwelijksvoorwaarden in Nederland: 27% in het jaar 1996.(Mourik 1998)

Tabel 11 Kruistabel van partners die zich hebben laten voorlichten over partnerschapsvoorwaarden en de gegevens over de wijze van samenleven

	samenlev. met slvc	samenlev. geen slvc	niet samen- levend	niet zeggen	totaal
partnerschapsvoorwaarden	06	12	06	01	25
geen partnerschapsvoorwaarden	21	28	04		53
	27	40	10	01	78

Bovenstaande tabel, waarin verband is gelegd tussen de enquêtegegevens over de voorlichting over partnerschapsvoorwaarden en de gegevens over de wijze van samenleven suggereert dat het samenleven met samenlevingscontract vervangen wordt door een partnerschap zonder partnerschapsvoorwaarden. Immers, van diegenen die samenleven met een samenlevingscontract (zie .3.4: 61 paren) laten 27 paren zich voorlichten over partnerschapsvoorwaarden. En van hen gaan in totaal 6 paren partnerschapsvoorwaarden aan.

Uiteindelijk blijken twaalf van de geïnterviewde paren in het bezit van een testament. De geïnterviewden herinneren zich van het testament vooral "het testament op de langstlevende", de clause over vruchtgebruik in verband met de erfenis van kinderen, en beslissingsbevoegdheid bij zaken van leven of dood. Enkelen kunnen dit preciseren, en vermelden daarnaast de verdeling na het overlijden van de langstlevende, of de verdeling van de erfenis bij gelijktijdig overlijden. Voor de keuze tussen het al dan niet opstellen van een testament is een duidelijke lijn in de antwoorden van geïnterviewden: als je geen vermogen bezit -zoals bijvoorbeeld een huis- is het geregistreerd partnerschap voldoende en heb je geen behoefte aan een testament. Zeker als er geen kinderen in de relatie betrokken zijn.

Met betrekking tot het opstellen van partnerschapsvoorwaarden wordt een gelijke redenering gevolgd: men vindt het opstellen daarvan overbodig, als er geen sprake is van een eigen huis, een zaak of een verschil in inbreng van goederen door de partners. Of in extreme vorm: "Niemand doet dat in mijn omgeving. In een normale relatie doe je dat niet."

Onder de geïnterviewden vindt het opstellen van partnerschapsvoorwaarden bijna uitsluitend plaats in geval van een eigen zaak.

Overigens worden in een enkel geval in een dergelijke situatie juist bewust geen partnerschapsvoorwaarden opgesteld, omdat betrokkenen -zoals zij het formuleren- "ervoor kiezen om lief en leed met elkaar te delen".

Opvallend is dat drie van de zes man/vrouw-paren partnerschapsvoorwaarden laten opstellen.

Samenvattend

Meer dan de helft van de geënquêteerden zegt zich over partnerschapsvoorwaarden te hebben laten voorlichten. Uiteindelijk stelt 16% partnerschapsvoorwaarden op, een laag percentage vergeleken met het landelijk percentage voor de huwelijkse voorwaarden (27%). Een laag percentage ook in vergelijking tot het aantal samenlevingen met een samenlevingscontract voorafgaand aan de partnerschapsregistratie. Het ziet er dan ook naar uit dat diegenen die voorheen samenleefden met een samenlevingscontract (de gevolgen voortvloeiend uit) het geregistreerd partnerschap een goede vervanging vinden voor (de afspraken opgenomen in) het samenlevingscontract. Dit geldt vooral voor paren van gelijk geslacht.

3.9 De rol van de buitenwereld

Aan de geënquêteerden is gevraagd of zij problemen hebben ondervonden bij, of na het aangaan van hun geregistreerd partnerschap.

Voorafgaand aan de sluiting van het geregistreerd partnerschap heeft iets meer dan 10% van alle geënquêteerden (17 partnerschappen) problemen ondervonden. Het overgrote deel heeft dus geen enkele belemmering ervaren bij het aangaan van hun geregistreerd partnerschap.

De probleempunten lagen grotendeels in het contact met de burgerlijke stand: problemen rond het uittreksel geboorteregister (3 maal; 2 maal uit het buitenland), ondanks de uitgesproken voorkeur voor een puur zakelijke transactie toch 'verrast' met een ongewenste plechtigheid (4 maal) en onbekendheid met het verschijnsel geregistreerd partnerschap bij de ambtenaren (5 maal).

Twee geënquêteerden voelen zich door hun werkgever niet serieus genomen. Een drietal meldt onbekendheid met partnerschapsregistratie in het algemeen als een knelpunt.

Na de sluiting heeft 15% van de ondervraagden (23 partnerschappen) problemen ondervonden. Deze problemen liggen op het niveau van: onbekendheid van derden met het fenomeen geregistreerd partnerschap (9 maal), problemen met het invullen van formulieren omdat geregistreerd partnerschap er niet op voorkomt (8 maal), en problemen met het pensioenfonds (5 maal), belastingdienst (3 maal), sociale verzekeringen, verzekeringen en CAO-regelingen (ieder eenmaal).

Uit de interviews komt ook naar voren dat problemen zich vooral voordoen in de periode rond de invoering van de wet, als het geregistreerd partnerschap een nog onbekend fenomeen is.

Het grootste deel van de geënquêteerden heeft tot op het moment van de enquête geen enkel probleem ervaren. Hierbij moet wel meegewogen worden dat het geregistreerd partnerschap net een jaar oud is, en dat potentiële problemen later nog manifest zouden kunnen worden.

Aan de geïnterviewden is tevens gevraagd naar de reacties van andere mensen op hun besluit om een geregistreerd partnerschap te sluiten.

Man/vrouw-paren worden nogal eens geconfronteerd met de vraag waarom ze niet "gewoon getrouwd" zijn. Zelfs ambtenaren bij de burgerlijke stand blijken - tot ergernis van betrokkenen - soms te vragen "waarom trouwt u niet gewoon?" Man/vrouw-paren hebben dan ook de ervaring dat zij veel moeten uitleggen, omdat er - behalve bij homo's - veel onwetendheid is onder de mensen. Het geregistreerd partnerschap "wordt gezien als een 'homohuwelijk' dus dat schept verwarring". Verwarring die overigens door adequate uitleg snel uit de wereld kan worden geholpen, want "de meeste mensen zijn positief over het homohuwelijk".

Echt negatieve reacties heeft geen van de geïnterviewde man/vrouw-paren ontvangen. In de praktijk blijkt de buitenwereld het geregistreerd partnerschap te zien "als een huwelijk"; partnerschapsgeëgteerden benoemen zichzelf ook vaak als gehuwd.

Ook paren van gelijk geslacht ondervinden - soms tot hun eigen verbazing - weinig negatieve reacties. De meeste reacties zijn zelfs ronduit positief en enthousiast te noemen: "Men gunt het je zo". Negatieve en afwijzende reacties (uitsluitend van familieleden, worden in alle antwoorden gekoppeld aan de religieuze achtergrond van betrokkenen. Het ziet ernaar uit dat het geregistreerd partnerschap een verschijnsel is dat maatschappelijk op acceptatie mag rekenen.

In de omgeving van paren van gelijk geslacht blijkt minder onwetendheid te

bestaan over het geregistreerd partnerschap dan door de man/vrouw-paren wordt gesignaleerd. Uiteraard speelt hierbij een rol dat men zelf veel homo-seksuele vrienden heeft, en dat men er in eigen omgeving zelf over praat: "Bij mij heb je geen kans om het niet te weten". Men schrijft het ook toe aan de uitgebreide publiciteit rond een aantal sluitingen toen de wetgeving net van kracht werd.

Samenvattend

Over het geheel genomen blijken er tot nu toe weinig knelpunten met het geregistreerd partnerschap te zijn. Waar er knelpunten zijn, vloeien deze voornamelijk voort uit onbekendheid met het geregistreerd partnerschap in de maatschappij in het algemeen, en bij instanties in het bijzonder. Partnerschapsgegevens ondervinden nauwelijks negatieve reacties vanuit de buitenwereld. Het ziet er dan ook naar uit dat het geregistreerd partnerschap een verschijnsel is dat maatschappelijk op acceptatie mag rekenen.

4 Samenvatting

Met ingang van 1 januari 1998 is in Nederland de wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap van kracht geworden. Het geregistreerd partnerschap is net als het huwelijk een wettelijk geregelde samenlevingsvorm voor twee personen. Het staat open voor personen die op dit moment geen huwelijk kunnen aangaan, omdat zij van gelijk geslacht zijn, en voor personen die dat wel kunnen, maar niet willen. Het geregistreerd partnerschap is vrijwel gelijk aan het huwelijk als het gaat om de voorwaarden voor het aangaan ervan, de sluitingsformaliteiten, de beëindiging en de rechten en plichten voortvloeiend uit beide samenlevingsvormen. Een verschil ligt met name in de gevolgen met betrekking tot kinderen. Bij een geboorte binnen een geregistreerd partnerschap ontstaan van rechtswege alleen familierechtelijke betrekkingen tussen moeder en kind.

Opzet van het onderzoek

Over de toepassing van de wetgeving sinds de invoering op 1 januari 1998 is weinig tot niets bekend, evenmin als over de mensen die een geregistreerd partnerschap aangaan.

Het voorliggend onderzoek, dat in hoofdzaak bestond uit een telefonische enquête naar de kenmerken, motivatie en ervaringen van mensen die in het jaar 1998 een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan, en een aantal daarop aansluitende interviews, is een eerste aanzet tot beantwoording van een aantal basisvragen.

Ten eerste de vraag hoeveel partnerschapsregistraties zijn aangegaan, gesplitst naar samenstelling, naar sekse en naar leeftijd. Ten tweede de vraag welke redenen mensen hebben om te kiezen voor een geregistreerd partnerschap, en de consequenties van die keuze.

Gezien de aard van het onderzoek -een quick scan onder 153 geregistreerde partnerschappen, gelijkelijk verdeeld over de drie categorieën: man/man-, vrouw/vrouw- en man/vrouw-partnerschappen - moeten de resultaten beschouwd worden als indicatieve gegevens. Er is geen reden om te veronderstellen dat de geënquêteerden niet representatief zijn voor de groep partnerschapsgeregistreerden.

Geregistreerde partnerschappen

In totaal zijn in 1998 4.556 geregistreerde partnerschappen gesloten: man/man-partnerschappen 1.686; vrouw/vrouw-partnerschappen; 1.320; man/vrouw-partnerschappen 1.550. Dit betekent dat er aanzienlijk meer partnerschapsregistraties tussen partners van gelijk geslacht zijn gesloten dan de 1.700 registraties per jaar waarvan bij de voorbereiding van de wet werd uitgegaan. Opvallend is ook het aantal man/vrouw-paren dat van de mogelijkheid tot het sluiten van een geregistreerd partnerschap gebruik maakt.

Het sluiten van een geregistreerd partnerschap blijkt niet naar evenredigheid over het land verdeeld: het aantal gesloten partnerschappen per 10.000 inwoners neemt toe naarmate de gemeente groter is; dit geldt het sterkst voor man/man-partnerschappen.

Kenmerken van partnergeregistreerden

De geënquêteerden -bijna allen met de Nederlandse nationaliteit - onderscheiden zich van de Nederlandse bevolking in die zin, dat zij minder godsdienstig zijn, hoger opgeleid zijn en een betere inkomenspositie hebben.

Qua leeftijd ligt bij partnerschappen van gelijk geslacht de nadruk op de leef-

tijdscategorie 35-54 jaar, bij man/vrouw-partnerschappen op de leeftijdscategorie 25-44-jarigen.

Voor bijna de helft van de geregistreerden is dit partnerschap de eerste officiële verbintenis. Ongeveer een derde is gehuwd geweest (en gescheiden). Geregistreerden kennen elkaar reeds langere tijd; in tweederde van de gevallen langer dan vijf jaar.

Het grootste deel van de partners woonde reeds samen vòòrdat zij een geregistreerd partnerschap aangingen. In 40% van de gevallen had men daarbij een samenlevingscontract gesloten. Na de registratie woont zo goed als ieder paar samen.

Bij 30% van de partnerschapsregistraties zijn kinderen betrokken; voor een aanzienlijk deel zijn dit kinderen uit eerdere relaties. Betrokkenheid wil niet zeggen dat de kinderen bij de partnergeregistreerden wonen; meestal is dat niet het geval.

Geregistreerd partnerschap en huwelijk

In de beleving van geënquêteerden weegt het geregistreerd partnerschap zwaarder dan een samenlevingscontract. Het huwelijk wordt gezien als een instituut met een zwaarder gewicht dan een geregistreerd partnerschap. Als de mogelijkheid daartoe had bestaan zou 80% van de paren van gelijk geslacht in plaats van een geregistreerd partnerschap een huwelijk hebben gesloten. En mocht in de toekomst het huwelijk worden opengesteld voor paren van gelijk geslacht dan kiest een ruime meerderheid van hen (62%) ervoor om het geregistreerd partnerschap alsnog om te zetten in een huwelijk. Openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht wordt gezien als symbool van volledige gelijkwaardigheid.

Het percentage man/vrouw-paren dat het geregistreerd partnerschap wil omzetten in een huwelijk ligt veel lager.

Motivatie

Meer dan de helft van de partnerschapsgeregistreerden zegt het partnerschap vooral te hebben gesloten om financieel/praktische redenen; bij man/vrouw-paren ligt dit percentage zelfs op 70%. De belangrijkste financieel/praktische overwegingen worden gevormd door de erfenis, het pensioen en de aanschaf van een huis.

De belangrijkste gevoelsmatige overweging voor het sluiten van een geregistreerd partnerschap is de erkenning naar elkaar. Voor paren van gelijk geslacht is daarnaast maatschappelijke erkenning een factor van gewicht; vooral voor de man/man-paren.

Ruim 20% van de geregistreerde partnerschappen zegt geen enkele gevoelsmatige overweging bij het sluiten van het partnerschap te hebben gehad.

Voorlichting en kennis

Meer dan 80% van de geënquêteerden zegt zich over de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap te hebben laten voorlichten; driekwart geeft aan te hebben nagedacht over de consequenties van eventuele beëindiging van het partnerschap.

De eerste informatiebron wordt gevormd door de media, gevolgd door overheidsbrochures, mondelinge informatie door het gemeentehuis, en het notariaat.

De kennis over de gevolgen van het sluiten van een partnerschap blijkt echter niet groot; een derde van de geënquêteerden kan geen enkel gevolg noemen. De gevolgen die genoemd worden zijn vooral: zorgplicht, gemeenschap van goederen, alimentatieplicht en gevolgen voor de erfenis.

Partnerschapsvoorwaarden en samenlevingscontract

Meer dan de helft van de geënquêteerden zegt zich over partnerschapsvoorwaarden te hebben laten voorlichten. Uiteindelijk stelde slechts een klein aantal (16%) partnerschapsvoorwaarden op. Het ziet er naar uit dat diegenen die voorheen samenleefden met een samenlevingscontract (de gevolgen voortvloeiend uit) het geregistreerd partnerschap een goede vervanging vinden voor (de afspraken opgenomen in) het samenlevingscontract. Dit geldt vooral voor paren van gelijk geslacht.

Knelpunten en reacties

Over het geheel genomen blijken er tot nu toe weinig knelpunten met het geregistreerd partnerschap te zijn. Waar er knelpunten zijn, vloeien deze voornamelijk voort uit onbekendheid met het geregistreerd partnerschap in de maatschappij in het algemeen, en bij instanties in het bijzonder.

Partnerschapsgeregistreerden ondervinden nauwelijks negatieve reacties vanuit de buitenwereld.

Het ziet er dan ook naar uit dat het geregistreerd partnerschap een verschijnsel is dat maatschappelijk op acceptatie mag rekenen.

5 Conclusies

Van de wetgeving inzake het geregistreerd partnerschap die met ingang van 1 januari 1998 in Nederland van kracht is geworden is aanzienlijk meer gebruik gemaakt dan de 1700 registraties van partners van gelijk geslacht per jaar waar men bij de voorbereiding van de wetgeving van uitging. Alleen al tussen partners van gelijk geslacht werden meer dan 3.000 registraties gesloten. Opvallend is daarnaast het aantal man/vrouw-paren (1.550) dat van de mogelijkheid tot het sluiten van een geregistreerd partnerschap gebruik maakt.

In totaal zijn in 1998 4.556 geregistreerde partnerschappen gesloten.

Partnerschapsgeregistreerden zijn gemiddeld hoger opgeleid dan de Nederlandse bevolking in het algemeen. Ook hebben zij een betere inkomenspositie. Qua leeftijd ligt de nadruk op de leeftijdscategorie 35-54 jaar.

Financieel\praktische overwegingen (erfenis, pensioen, koophuis) vormen de belangrijkste reden om een geregistreerd partnerschap te sluiten. Ondanks de voorlichting die men heeft gekregen is de kennis over de consequenties van het aangaan van een geregistreerd partnerschap bij de partners niet erg groot.

Het ziet er naar uit dat diegenen die voorheen samenleefden met een samenlevingscontract (de gevolgen voortvloeiend uit) het geregistreerd partnerschap een goede vervanging vinden voor (de afspraken opgenomen in) het samenlevingscontract. Dit geldt vooral voor paren van gelijk geslacht.

Als het huwelijk wordt opengesteld voor paren van gelijk geslacht kiest meer dan de helft van deze paren ervoor om het geregistreerd partnerschap alsnog om te zetten in een huwelijk.

Van knelpunten in de toepassing van de wet is tot nu toe geen sprake. Ook ondervinden partnerschapsgeregistreerden nauwelijks negatieve reacties vanuit de buitenwereld. Het ziet er dan ook naar uit dat het geregistreerd partnerschap een verschijnsel is dat maatschappelijk op acceptatie mag rekenen.

6 Geciteerde literatuur

Harmsen C. en J. Latten,

Snelle start partnerregistratie, in: Index 1998, nr. 9 (oktober)

Harmsen C. en J. Latten,

Belangstelling voor geregistreerd partnerschap groter dan verwacht, in:
Maandstatistiek bevolking CBS 1998, nr. 10 (oktober)

Latten J.,

Trouwen op vrijdag de dertiende, in: Index 1998, nr. 10 (november/december)

Mourik M.J.A. van,

De ontwikkeling in de praktijk der huwelijkse voorwaarden. Een voortgezet
landelijk onderzoek over de periode 1994-1996, in: Weekblad voor privaatrecht,
notariaat en registratie 129 (1998), nr. 6302

Bijlagen

Bijlage 1 Persoonlijke kenmerken van de onderzoeksgroep

Tabel 1.1 Nationaliteit

	totaal N=306	m/m N=102	v/v N=102	m/v N=102
Nederlands	298	98	100	100
Europese Unie	4	3	0	1
buiten Europese Unie	2	0	0	2
wil niet zeggen	2	0	2	0

Tabel 1.2 Godsdienst

	Ned. 1996 CBS	Totaal N=306	m/m N=102	v/v N=102	m/v N=102
geen godsdienst	40	59	55	55	67
rooms-katholiek	32	25	28	24	21
ned. hervormd	15	10	11	11	09
gereformeerd	08	03	04	02	03
anders	05	02	02	06	00
wil niet zeggen	00	01	00	02	00
	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 1.3 Opleiding

	Ned. 1996 CBS	Totaal N=306	m/m N=102	v/v N=102	m/v N=102
basisonderwijs	14	03	05	02	02
mavo	10	14	14	19	09
havo/ vwo	07	09	17	05	07
voorbereidend beroepsonderwijs	16	09	09	09	11
middelbaar beroepsonderwijs	33	25	21	27	24
hoger beroepsonderwijs	14	29	20	34	32
wetenschappelijk onderwijs	06	11	14	04	15
wil niet zeggen	00	00	01	00	00
	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 1.4 Inkomen

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
twee inkomens	89	96	84	86
een komen	10	04	14	14
wil niet zeggen	01	02	00	00
	100%	100%	100%	100%

Tabel 1.5 Samenstelling naar leeftijd van de geënquêteerden in %

	Totaal N=306	m/m	v/v	m/v
geregistreerden < 25 jaar	01	00	00	02
geregistreerden 25 - 34 jaar	27	21	21	38
geregistreerden 35 -44 jaar	34	34	38	29
geregistreerden 45 - 54 jaar	20	21	23	16
geregistreerden 55 - 64 jaar	12	16	13	09
geregistreerden > 65 jaar	06	08	05	06
	100%	100%	100%	100%

Bijlage 2 Relatie-kenmerken van de onderzoeksgroep

Tabel 2.1 Relatieverleden

	Totaal N=306	m/m N=102	v/v N=102	m/v N=102
niet-gehuwd/ niet-samenwonend	49	61	35	49
gehuwd	30	19	33	38
samenwonend met contract	05	06	08	02
samenwonend zonder contract	16	15	24	11
	100%	100%	100%	100%

Tabel 2.2 Relatieduur

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
< 02 jaar	06	04	08	06
02 t/m 05	27	27	24	31
06 t/m 10	27	22	27	33
11 t/m 20	24	20	31	20
> 20 jaar	16	27	10	10
	100%	100%	100%	100%

Tabel 2.3 Kinderen betrokken bij leefeenheid

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
kinderen uit vroegere relatie	20	24	08	29
kinderen uit huidige relatie	10	00	12	20
geen kinderen	70	76	80	51
	100%	100%	100%	100%

Tabel 2.4 Wijze van (samen)wonen

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
samenwonend met samenlevingscontract	40	55	49	16
samenwonend zonder samenlevingscontract	46	39	41	59
niet-samenwonend	12	04	08	25
wil niet zeggen	02	02	02	00
	100%	100%	100%	100%

Bijlage 3 Samenleven, partnerschap of huwelijk?

Tabel 3.1 Partnerschap of (homo)huwelijk

	Totaal N=102	m/m N=51	v/v N=51
wel gekozen voor huwelijk	84	84	82
niet gekozen voor een huwelijk	08	08	10
weet niet	08	08	08
	100%	100%	100%

Tabel 3.2 Omzetting naar (homo)huwelijk

	Totaal N=102	m/m N=51	v/v N=51
ja, ik wil partnerschap omzetten	62	65	59
nee, ik wil partnerschap niet omzetten	26	11	31
weet niet	12	14	10
	100%	100%	100%

Bijlage 4 Overwegingen bij een keuze

Tabel 4.1 Emotioneel of financieel

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
financieel/ praktisch	52	49	35	72
gevoelsmatig	43	49	61	18
weet niet	05	02	04	10
	100%	100%	100%	100%

Tabel 4.2 Alle financieel/ praktische overwegingen (meerdere antwoorden mogelijk)

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
erfenis	55	61	59	45
pensioen	54	65	49	49
aanschaf gezamenlijk huis	25	20	22	35
mede-huurlerschap	10	06	18	08
financiële zekerheid	08	10	04	12
belastingtechnisch	07	08	04	08
eigen bedrijf	02	04	02	00
vrij reizen	01	00	00	02
goedkoper dan samenlevingscontract	01	00	00	02
geen financieel/ praktische overweging	11	14	14	06

Tabel 4.3 De belangrijkste financieel/ praktische overwegingen

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
weet niet	06	12	00	06
erfenis	31	37	35	20
pensioen	21	21	19	23
aanschaf gezamenlijk huis	14	08	12	21
medehuurlerschap	03	00	06	02
financiële zekerheid	06	04	06	08
kinderen	05	00	08	08
belastingtechnisch	03	02	00	06
eigen bedrijf	00	02	00	00
geen financieel/ praktische overweging	11	14	14	06
	100%	100%	100%	100%

Tabel 4.4 Alle gevoelsmatige overwegingen

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
erkenning naar elkaar	69	77	82	49
maatschappelijke erkenning	43	65	53	12
erkenning naar familie	35	51	37	18
erkenning naar vrienden	29	45	35	08
erkenning naar woon-omgeving	20	31	22	06
erkenning naar werkomgeving	19	35	18	04
kinderen	01	00	04	00
niet willen trouwen	00	nvt	nvt	00
leuk om aan te gaan	00	02	00	00
geen gevoelsmatige overweging	22	12	10	45

Tabel 4.5 De belangrijkste gevoelsmatige overwegingen

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
erkenning naar elkaar	63	66	74	47
algemene maatschappelijke erkenning	07	14	08	00
erkenning naar familie	03	04	02	02
erkenning naar woon-omgeving	01	02	00	00
kinderen	02	00	04	02
leuk om gps aan te gaan	01	02	02	00
niet willen trouwen	01	nvt	nvt	04
geen gevoelsmatige overweging	22	12	10	45
	100%	100%	100%	100%

Bijlage 5 Kennis over het partnerschap

Tabel 5.1 Voorlichting

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
laten voorlichten	83	76	78	94
niet laten voorlichten	16	24	20	06
weet niet	01	00	02	00
	100%	100%	100%	100%

Tabel 5.2 Consequenties beëindiging

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
ja	77	76	71	84
nee	23	24	29	16
	100%	100%	100%	100%

Tabel 5.3 Rechtsgevolgen (meerdere antwoorden mogelijk)

	Totaal N=153	m/m N=51	v/v N=51	m/v N=51
weet niet	34	33	43	25
zorgplicht	38	37	24	53
gemeenschap van goederen	23	22	22	25
alimentatieplicht	16	16	08	24
gevolgen voor erfenis	15	14	18	14
fiscale rechtsgevolgen	03	04	00	06
voogdijschap kinderen	03	00	02	06
pensioen	01	02	00	02

Bijlage 6 Samenstelling van de begeleidingscommissie

Voorzitter

prof.mr. A.L.G.A.Stille

Molengraaff Instituut voor Privaatrecht,
Universiteit Utrecht

Leden

mr. J.E. Geuzinge

mr. dr E. Niemeijer

Register Amsterdam

ministerie van Justitie, Wetenschappelijk
Onderzoek- en Documentatie
Centrum

drs. J.W. Plaisier

ministerie van Justitie, Wetenschappelijk
Onderzoek- en Documentatie Centrum

mr. C. Waaldijk

Universiteit Leiden, Faculteit der
Rechtsgeleerdheid

prof.mr. S.F.M. Wortmann

ministerie van Justitie, directie Wetge-
ving

